

TITO

miroslav krleža

Bitka za socijalizam, koja se bije pod Titovom inicijativom, počela je u našoj zemlji još za Lenjina. Odvojiti Titovu pojavu od Oktobarske revolucije bilo bi nepodudarno s onim bitnim intelektualno-moralnim elementima, koji Tita uslovljuju kao političara i kao partijskog ideologa.

Ime Titovo postalo je danas dramatički simbol pokoljenja svih naših naroda, otkada se piše historija krvlju naših rodova. U brodolomu 1941. pojavio se on s lenjinskom buktinjom u mraku, i njegov put od Kumrova i od Jajca i Zagreba do Beograda put je našeg naroda, da bi od sredovječnog, zaostalog čovjeka postao građaninom budućih stoljeća: to je pokret za našom vlastitom civilizacijom. To je naša historijska volja koja se objavljuje u mnogobrojnim naporima kroz vijekove, i ako se može tako reći, to je volja za preobražajem i oslobođenjem u društvenim oblicima višeg, socijalističkog tipa.

Rođen u feudalnoj sjeni provincijskog agrarnog plemstva kao seljačko dijete, metalški radnik, sindikalno organiziran u okviru hrvatskog socijalnodemokratskog pokreta, očaran iluzijama o moralno-političkom značenju Druge internacionale, kao velike političke sile, koja bi trebala da sprijehi slom evropske civilizacije i Tito je sličinom događaja bio zavjrtlan do revolucionarne spoznaje čitavog svog pokoljenja kome je bilo suđeno da se žrtvuje za oslobodilački san dugih i krvavih stoljeća.

Kada smo se poslije oluje Prvoga svjetskog rata našli u prostorijama iznad Kutnjakove krčme (gdje je bilo sjedište sindikata), Titov moralno-politički profil bio je već ocrtan. Razgovori za onih davnih dana kretali su se oko stare i poznate teme, »šta da se radi«, a iz Titovih je riječi već onda izbijala uvijek jednostavna, ali čudno uporna, moglo bi se reći, tvrdoglava sigurnost. On je doputovao u male i zaostale prilike s ruskog kontinenta, vrativši se u našu provinciju kao putnik, koji je proveo pet punih godina na drugoj obali, na obali lenjinističke stvarnosti. U beskraju zapletenim internim partijskim situacijama onoga perioda, on je dopuštao razne mogućnosti, ali jedno je za Tita postojano bilo izvan svake sumnje, da socijalistički kontinent doista postoji, da predstavlja jednu šestinu ove naše planete i da znači početak jednog međunarodnog revolucionarnog procesa koji se ne može zaustaviti.

Kada se pojavio godine 1921., sa svojom sivom astrahanskom šubarom, na kojoj se u vunenim kovčicama primjećivalo izbljedjelo mjesto skinute metalne petokrake zvijezde, on je već tada sugestivno zavladao svojom okolinom. Njega su drugovi gledali kao putnika, koji je doputovao sa daleke obale lenjinskog kontinenta i koji je »svojim očima vidio sve tamo«, o čemu se tada po sindikatima romantično maštalo.

Od prvog dana, Tito je igrao ulogu praktičnog političara, što ne znači da mu intelektualno-politički pogled nije bio trajno upevan na lenjinske principe. Dati lenjinskim mislima stvarnu sadržinu, trajno razlikovati, kada se politička misao pretvara u fikciju, a kad opet poprima oblik materijalne snage, to su osnovni elementi njegovog dara kojim se služi kao pouzdanim kompasom kroz sve oluje svoje dugogodišnje političke borbe.

Usred sveopće jalove zbrke mišljenja i uvjerenja, principa i mentaliteta kakva je bila zavlada la partijskim redovima, u Partiji, koju je već godinama bila paralizirala frakcijska podvojenost pojavila se Titova Rezolucija kao predstavnik onih partijskih elemenata, koji će Partiju izvesti iz očajnog bankrotiranog stanja na rubu raskola i rasula, obnoviti njene podrovane kadrove i stvoriti discipliniranu avangardu pod barjacom proleterskog jedinstva i solidarnosti.

Od proletera, koji je raspolagao ličnim iskustvom ruske revolucije, taj radnik po brodogradilištima i livnicama postao je sindikalnim i partijskim funkcionarom, i kao takav godine 1928. otputovao u Lepoglavu na pet godina robije, da bi se poslije trogodišnjeg linostranstvovanja vratio u zemlju 1937.

Na povratku iz Rusije a to je bilo vrijeme staljinskih krvoprolia, Tito se našao na čelu komunističkog pokreta osuđenog na smrt i Partije čiji je dobar dio partijskog aktiva, kojim se našao u Rusiji, bio već likvidiran. Pomisao da se vraća kući, u vlastitu zemlju, u neku vrstu ilegalnog odmetništva, gdje mu prijehi trajna smrtna opasnost, pričinjala mu se s pram staljinske stvar-

nosti divnom iluzijom o otvorenim mogućnostima borbe, možda smrtonosne, a ipak pune smione mađe. Spram bezidejne bijedne depresije, usred koje su u Rusiji pasivno gušila ogromna masa na smrt osuđenih idealnih revolucionara, ovakav bijeg u ilegalnost spada u najsmionije poteze novog organizacionog sekretara.

Stoji Tito pred svojom kućom, a misli mu kruže u ogromnim krugovima oko starog kumrovečkog krova obraslog mahovinom.

Razmišlja o sebi, o svom žalosnom djetinjstvu, o svjetskom ratu, o Kasarnama, o Karpatima, o logorima i o bojištima, o bitkama kroz koje je prolazio i o velikim sibirskim rijekama, o ruskom jeziku, što oplakuje kao more kitajske zidine i mongolske daleke zemlje i narode, razlijevajući se sve tamo preko Azije do Tihog oceana. Razmašlja Tito o svom vlastitom životu, o fabrikama po kojima je radio, o sindikatima, o drugovima, o štrajkovima, o pokretu kome stoji na čelu, o čitavom jednom ljudskom životu, što se preko Lepoglave i Španjolske zatvara danas u ogroman krug bitaka i borbi od Madrida do Kumrova, i taj nedogledni životni krug jednog putovanja oko svijeta traje, eto, već čitav jedan život, a ovdje, u Kumrovcu, laju psi kao što su lajali prije trideset i četrdeset godina. Ni vraha nisu podmazali i krepane mačke bacaju u potok, ni gnojnice nisu podizali, kao da se u svijetu ništa ne događa i kao da se uopće ništa nije dogodilo i kao da Evropa ne stoji pred novim svjetskim ratom!

Puše se i dime kemijski kombinati od Sjevernog ledenog mora do Urala i Volge, grmi čelična industrija od Vladivostoka do Magnitogorska, trese se zemlja u svojim sredovječnim temeljima, Amerika i Evropa kuhaju više od sto milijuna tona čelika, grme topovi u Španjolskoj, Hitler sprema pokolje, dolazi međunarodna oluja, a ovdje laju psi, i vonjaju jame kao u Keglevičevo doba tlače i robote. Sprema se nova međunarodna katastrofa, fašistički gorila brusi svoje noževе, a kod nas Kupinec hrče, Kaptol hrče, Kumrovec hrče, čitava naša malograđanska inteligencija hrče, a Tito stoji usred Kumrova i osjeća vakuu sredovječnog zakašnjenja, prokletstvo kumrovačkog noćturna, kada laju psi i sve stoji kao ukleto na jednom te istom mjestu. Od Tihog oceana i od Španjolske ližu plamenovi revolucije, u rujnom odsjaju titra osvit požara po bezbrojnim talocima svijeta, dime se kombinati, puls svijeta kuca već danas ritmom budućih stoljeća, a kod nas sovoljaga oblijehi oko marijaterzijanskih zvonika, i sve je dosadno staro kumrovečko groblje i truli most, te prijehi da će se srušiti pod malo glasnijom istopom noćnog samotnika.

Orientirati se u onkanima koji vltaju trulim carstvima i društvenim sistemima kao prestrašenim ptičjim jatom, gledati događajima u oči smione, procenjujući vlastite snage knitički trijezno, sve je to tražilo izoštrenu nadarenost za promatranje stvarnosti, smionost volje i postojanu snagu uvjerenja. Kao tisuće naših revolucionara, uvjeren da se politički program Treće internacionale i Komunističke partije Jugoslavije idealno podudara sa konačnom svrhom i ciljevima narodne politike, i Tito je, žrtvovavši pokretu pet godina robije i šest godina ilegalnog partijskog rada, djelovao samozatajno kao politički funkcionar u prvim ilegalnim linijama.

Tito, otvorivši parolu klasične borbe kombiniranu sa parolom nacionalne nezavisnosti i oslobođenja, izbacio je parolu rata upravo u onom momentu kada je građanska klasa položila oružje.

Godine 1941. počela je kod nas opasna plovidba, za koju nije bilo navigacione karte. Kormilo su u ruke uzeli ljudi, koji su se ravnali po zvijezdama, a jedna od njih bila je lenjinska.

Goloruk, nenaoružan, aprilla 1941. odrediti glavnu političku i stratešku direktivu ustanika, koji treba da svrši punom pobjedom nad svim neprujateljskim snagama, likvidacijom dinastije i svih elemenata, koji su se onih dana tek bili pokrenuli na svoju krvavu ulogu, značilo je fanatički vjerovati u revolucionarnu snagu moralnog ogorčenja čitavog naroda. Postojana lenjinska vjera u viši moralni potencijal revolucionarnog ogorčenja, kao najčistija inspiracija političke svijesti, glavna je oznaka Tita kao čovjeka, kao stratega i kao političara.

U legiji revolucionara, sa svim svojim suborcima, Tito je godinama bio isto tako matematski vjerovatan kandidat smrti. Stupajući u toj tragičnoj koloni postojano uvjeren da je taj krvavi put, nažalost, jedini mogući put, kako bi se narod probio iz mračnih klanaca svoje epske, arhajske zaostalosti, on se iz ove anabaze pojavio pred velikim silama na čelu od pedeset divizija, i tako spriječio ponovnu imperalističku diobu zemlje.

1952.

Kada netko može da kaže: borio sam se po crti svog moralnog uvjerenja, vidio sam mnoge zemlje i gradove, vojske i ratove i civilizacije, društvene sisteme i revolucije, proživio sam život zarađujući hljeb svojim vlastitim rukama, bio sam robijaš i ratnik, političar i organizator velikog masovnog pokreta za oslobođenje proletarijata, digao sam ustanak protiv slijepe stihije, očistio sam zemlju od tuđinaca u teškom i krvavom ratu, vratio sam svojoj domovini oteto more, njene otoke i njene gradove, oslobodio sam svoj narod od klasnog izrabljivanja, plazio sam temelje socijalizmu i danas dižem zemlju iz njene zaostalosti u red civiliziranih naroda, onda takav čovjek može s punim pravom da kaže: izvršio sam svoju ljudsku i građansku dužnost...

1952.